

УДК 371.14

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ВЗАЄМОДІЇ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Олена Шиян

*Львівський державний інститут фізичної культури
вул. Костюшка, 11, 79000 Львів, Україна*

Порушено проблему формування готовності до педагогічної взаємодії в системі післядипломної освіти. Висвітлено методи активної взаємодії викладачів-тренерів у процесі запровадження нових навчальних програм.

Ключові слова: педагогічна взаємодія, післядипломна освіта, інтерактивні методики, викладач-тренер, викладач-наставник, підприємницька освіта, валеологічна освіта.

Необхідною умовою реалізації освітньої реформи, особливо у суспільстві, що змінюється, є створення системи підтримки неперервної освіти вчителів.

З огляду на це об'єктивно зростає роль післядипломної педагогічної освіти у вирішенні цієї проблеми. Вітчизняні та закордонні науковці досліджують нові моделі організації навчального процесу та методи роботи з дорослими. Це, зокрема, Д. Гопкінз, І. Дзержовська, С. Крисюк, В. Олійник, Н. Протасова. Важливою з погляду сучасних тенденцій розвитку є проблема формування готовності до взаємодії у системі післядипломної освіти. Ця проблема сьогодні не є предметом серйозних наукових розробок в Україні, проте наявний значний зарубіжний досвід із зазначеного питання [1; 2; 6; 7].

Наше дослідження зумовлене необхідністю удосконалення системи післядипломної освіти в цілому та пошуком шляхів розв'язання завдань професійного розвитку на рівні сучасних вимог.

Ми ставили за мету узагальнити наявний досвід з формування готовності до педагогічної взаємодії в системі післядипломної педагогічної освіти.

За останнє десятиріччя багато нових підходів до професійного розвитку освітян запроваджувалось в інститутах післядипломної педагогічної освіти України. Нові навчальні програми, що базувалися на досвіді фахівців з різних країн (США, Канада, Велика Британія, Нідерланди), були адаптовані й впроваджені у різних областях України [2; 3; 6].

Однією з перших навчальних програм (1994), що ґрунтувалася на інтерактивному спілкуванні “викладач – слухач” і мала на меті підготовку вчителів до викладання нового предмета, була Програма навчання здорового

способу життя для шкіл Центральної та Східної Європи. Ефективне викладання програми залежало від відкритості спілкування учасників. Викладачі повинні були володіти методами налагодження педагогічної взаємодії. Слухачі повинні були засвоїти методичні прийоми для вироблення умінь міжособистісного спілкування, застосування яких було спрямоване на зростання ефективності процесу навчання учасників.

Методичні прийоми міжособистісного спілкування (слухання, відтворення, роз'яснення, опитування та наведення прикладів), на думку укладачів програми, у поєднанні один з одним, допомагають слухачам стати більш комунікабельними, відкритими і здатними розвивати свої ідеї. Такі прийоми, застосовані вчителями (слухачами) на уроках валеології, налагоджують також процес взаємодії і співпраці з учнями [4]. Крім того, застосування вищезазначених засобів під час семінару сприяло руйнуванню професійно-комунікативних бар'єрів між учителями різних дисциплін, залученню їх до співпраці.

Найважливіше завдання курсів з підготовки викладачів-тренерів – розвинути вміння організовувати і проводити навчання вчителів та формувати готовність до педагогічної взаємодії у процесі підвищення їхньої кваліфікації [5]. Підготовка викладачів-тренерів широко практикується, коли є потреба швидкого впровадження нових, інноваційних та інших програм у системі післядипломної освіти різних країн світу. У процесі запровадження нових програм і методик в Україні також виникла потреба підготовки викладачів-тренерів для системи післядипломної педагогічної освіти.

Комунікативні вміння, позитивне спілкування, вміння співпрацювати та взаємодіяти, вміння презентувати себе – важливі компоненти розвитку ділової активності (підприємливості) [6].

Підприємливий підхід – це метод інтерактивних форм навчання, що дає змогу створювати ситуації у системі “викладач-студент”, які стимулюють студента (слухача) бути відкритим для нових ідей, відповідати потребам сьогодення, працювати у групах, командах, брати на себе ініціативу, ставати лідером і відповідати за конкретні результати.

Навчання ділової активності пов'язане з певними аспектами. По-перше, психологічний аспект, який ґрунтується на тезі, що кожна особистість має потребу самореалізуватись. По-друге, педагогічний аспект, який базується на проектному методі, що охоплює генерацію ідей, планування та їх запровадження і презентацію. По-третє, аспект соціальної значущості, оскільки підприємливі люди – результат соціального прогресу. Підприємливі люди гарантують існування і розвиток країни. По-четверте, аспект роботи у групах. На сучасному етапі всі учасники підприємницького процесу ризикують і відповідають за наслідки своєї діяльності. По-п'яте, аспект дидактики вищої школи. Підприємливість як риса характеру, сформована за

роки навчання у вищому навчальному закладі, дасть можливість майбутнім учителям використати набуті навички в роботі з учнями. Університетські ж викладачі набудуть нового досвіду під час роботи у цьому проекті, що допоможе їм ефективно здійснювати навчальний процес, створювати нові методичні розробки, поширювати їх в університетському середовищі [3].

З огляду на те, що концепцію ділової активності можна інтерпретувати по-різному, педагогічні заклади мають змогу вибирати, змінювати та застосовувати цю концепцію у своїх навчальних планах, особливо під час розробки індивідуальних проектів.

Значні досягнення у галузі підготовки викладачів-тренерів наявні у Великій Британії. Результатом таких курсів є створення атмосфери співробітництва і партнерства, спільного планування і дискусій між учителями школи і викладачами університету [5].

Зазначимо, що для підготовки вчителя-тренера використовуються спеціальні програми, що мають на меті розвинути ініціативу, налагодити співпрацю, набути уміння працювати в групах, порівнювати, навчитися розв'язувати проблеми, бути комунікабельним, уміти планувати, приймати рішення тощо.

З метою запровадження зазначеної програми в Україні викладачі-наставники (лектори) з Великої Британії – Джуді Коттон і Норма Айдейл – підготували 14 викладачів-тренерів (11 вчителів шкіл та 3 викладачі вищих навчальних закладів), які адаптували навчальні матеріали до програмових вимог. Навчально-методичний комплекс складається з книги для вчителя; зошита для учня та методичних рекомендацій.

У методичних рекомендаціях підкреслювалося, що викладач не може навчити ділової активності, але він може створити найкращі умови для розвитку ділових рис. Завдання викладача – стимулювати розвиток особистості студента, залучати до активної спільної роботи, навчати творчо розв'язувати проблеми [2].

Викладач повинен бути терплячим, приязним, він повинен уміти допомагати. Це демократичний, дружній стиль навчання. Викладач виконує роль консультанта. Студенти у процесі навчання повинні брати на себе щоразу більшу відповідальність. Водночас не варто нікого примушувати бути активним, якщо він цього не прагне. Завдання викладача – стимулювати студентів до активної діяльності. Цього можна досягти зацікавленням тематичними проблемами, реалізацією студентських ідей, наданням самостійності в їх реалізації, відповідальністю за результат діяльності [6]. Ретельно підготовлені викладачі-тренери навчають не лише навичок спілкування та вміння слухати, але й методу дебрифінгу (процес аналізу та обговорення досвіду для того, щоб визначити суть проблеми та висловити її).

Взаємодія викладача і студента (слухача) у процесі дебрифінгу є необхідною умовою його успішного проведення.

Інноваційна програма з ділової активності, яка ґрунтується на досвіді Фондації розвитку малого і середнього бізнесу при Даремському університеті та співпраці з учителями шкіл Жовківського району Львівської області та м. Львова, успішно запроваджується з 1999 року.

Таке навчання приваблює студентів тому, що його методи вирізняються від традиційних. Зазначимо, що особливий інтерес до такого навчання виявляють вчителі-практики. Значна кількість охочих потрапити на навчання зумовила потребу в підготовці з викладачів-тренерів викладачів-наставників (лекторів). Курс для викладачів-наставників розгортається на трьох рівнях. Лектори готують викладачів-тренерів, фахівців із навчання вчителів. Випускники курсів передають знання вчителям, а ті, відповідно, навчають учнів.

Отже, велике значення для розвитку післядипломної освіти має запровадження активних форм роботи з учителями під час проведення курсів підвищення кваліфікації (робота у групах, дискусії, спільна розробка планів, дебрифінг). Викладачі-тренери, попередньо підготовлені викладачами-наставниками, вступають в активну взаємодію із слухачами.

У подальших дослідженнях плануємо проаналізувати, як запроваджуються програми з підготовки викладачів-наставників в Україні та за кордоном.

-
1. *Дзежговська І.* Навчання вчителів. Львів, 2002.
 2. Ділова активність. Методичні рекомендації для учасників навчально-виховного процесу. Львів, 2001.
 3. СНІД. Регіональна Програма навчання здорового способу життя. К., 1995.
 4. *Шиян О.* Особливості інноваційних процесів у підвищенні кваліфікації вчителів. // Педагогіка і психологія професійної освіти. 1997. № 3/4. Ч. 2. С. 60–65.
 5. Enterprise Educational Experience. A Manual for School-Based In-service Training. Durham, 1986.
 6. *Regan E., Ross J.* Professional Development Activities for Training the Reflective Consultant. Manitoba, 1992.
 7. *Shyyan O., Shyyan R.* To create learning Community of Teachers: Ukrainian Edition of Cascade Model for In-service Training. // ATEE 28th Annual Conf., Malta, 24–27 Aug. 2003. Malta, 2003. P. 101.

**DEVELOPING READINESS TO COLLABORATION
IN THE PROCESS OF IN-SERVICE TEACHER TRAINING**

Olena Shyian

*Lviv State Institute of Physical Culture
Kostyushko Str., 11, UA-79000 Lviv, Ukraine*

The article is devoted to the problem of forming in-service teachers' readiness to cooperation. The author describes the methods of in-service teachers and instructor- trainers' interaction in the new education programs.

Key words: collaboration, in-service teacher training, methods of interaction, instructor-trainer, instructor-tutor, business education, valeology education.

Стаття надійшла до редколегії 12.05.2004
Прийнята до друку 22.10.2004